

Prof. UKSW dr hab. Elżbieta Karska

Warszawa, dnia 30 kwietnia 2021 r.

Kierownik Katedry Ochrony Praw Człowieka
i Prawa Międzynarodowego Humanitarnego
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego
w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Ewy Stępień

pt. Bezpieczeństwo osobiste uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa,

napisanej pod opieką naukową prof. SGSP dr hab. Anny Gołębiowskiej

**w Instytucie Bezpieczeństwa Wewnętrznego
Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie**

[Warszawa 2020, ss. 228 + Aneks, ss. 70]

Rada Dyscypliny Naukowej Nauki o Bezpieczeństwie Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie uchwałą z dnia 4 listopada 2020 r. powołała mnie na recenzentkę rozprawy doktorskiej mgr Ewy Stępień pt. *Bezpieczeństwo osobiste uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, napisanej pod opieką naukową prof. SGSP dr hab. Anny Gołębiowskiej w Instytucie Bezpieczeństwa Wewnętrznego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie.

Recenzję przekazałam w dniu 29 grudnia 2020 r. Drugi Recenzent, wyznaczony w tym postępowaniu, prof. dr hab. Ryszard Jakubczak, korzystając z uprawnienia, o którym mowa w § 6 ust. 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U. poz. 261), które w tym przewodzie ma zastosowanie na mocy dyspozycji art. 179 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie

wyższym i nauce (Dz. U. poz. 1669 z późn. zm.), w swojej recenzji sformułował wniosek dotyczący poprawy i uzupełnienia rozprawy doktorskiej, co też Doktorantka uczyniła.

Wraz z pismem Dyrektora Instytutu Bezpieczeństwa Wewnętrznego SGSP st. bryg. dr inż. Roberta Pieca z dnia 19 kwietnia 2021 t. otrzymałam do oceny poprawioną i uzupełnioną rozprawę doktorską. Wskutek wniosku drugiego Recenzenta rozprawa otrzymała szczególny kształt. Jest to bowiem rozprawa w brzmieniu pierwotnym, uzupełniona o Aneks, który również ma charakter opracowania merytorycznego.

Biorąc powyższe pod uwagę, zgodnie z dyspozycją § 6 ust. 6 ww. rozporządzenia, niniejszym przedstawiam recenzję poprawionej i uzupełnionej rozprawy mgr Ewy Stępień:

1. Wybór tematu rozprawy doktorskiej

Zjawisko migracji stało się w ostatnich latach poważnym i szeroko dyskutowanym problemem. Regulacja polityki migracyjnej jest jednym z uprawnień realizowanych przez państwa. Na państwie przyjmującym spoczywa przy tym szereg obowiązków dotyczących cudzoziemców, a zwłaszcza uchodźców. Przede wszystkim, władze powinny zapewnić im ochronę oraz dostęp do procedury ubiegania się o azyl. Polska jest w tym obszarze związana regulacjami prawnomiędzynarodowymi oraz zobowiązaniami wynikającymi z prawa Unii Europejskiej. Oprócz tego, należy pamiętać, że ochrona uchodźców jest też zagwarantowana na gruncie prawa międzynarodowego praw człowieka. Dlatego też zagadnienie bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców jest problemem istotnym i wartym poświęcenia mu uwagi. Trudno też nie spojrzeć na ten problem z perspektywy Polski, w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

W obliczu znacznej liczby publikacji podejmujących w ostatnich latach problematykę uchodźstwa, w literaturze polskiej zdaje się brakować opracowania poświęconego zagadnieniom bezpieczeństwa osobistego uchodźców w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Dlatego też, należy podkreślić, że praca doktorska mgr Ewy Stępień stanowi kompleksową analizę tego obszaru, wypełniając tym samym lukę. Wybór przez Doktorantkę tematu rozprawy doktorskiej jest bardzo interesujący, albowiem podejmuje zagadnienia ważne i praktyczne zarówno dla naukowców, jak i dla funkcjonariuszy zaangażowanych w pracę w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej.

Jest to istotna tematyka, która zasługuje na poważną analizę naukową. Doktorantka dostrzega taką potrzebę.

2. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

2.1 Konstrukcja rozprawy

Rozprawa doktorska mgr Ewy Stępień składa się ze wstępu, sześciu rozdziałów i podsumowania. Z kolei, Aneks zawiera własny wstęp, dwa rozdziały merytoryczne, które mają zastąpić dwa rozdziały pierwotnej rozprawy, zakończenie, które ma uzupełniać pierwotną rozprawę, oraz nowo usystematyzowaną bibliografię. W rozdziale pierwszym pt. „*Założenia metodologiczne*” Doktorantka rozpoczyna rozważania od analizy zakresu problemu. W dalszej części Autorka przechodzi do określenia przedmiotu i celu badań, wskazania tezy i hipotez badawczych oraz zastosowanych w pracy metod. Rozdział ten zostaje zastąpiony nowym rozdziałem o tym samym tytule, który zostaje wprowadzony Aneksem. W rozdziale drugim – pierwotnie pt. „*Etiologia zjawiska migracji*” – Doktorantka podjęła się dokonania ogólnej charakterystyki zjawiska migracji, zwracając uwagę na jego pojęcie, podział i rodzaje oraz modele. Rozdział ten na wniosek drugiego Recenzenta, sformułowany w trybie § 6 ust. 6 ww. rozporządzenia, został usunięty i zastąpiony nowym rozdziałem drugim pt. „*Bezpieczeństwo wewnętrzne w Rzeczypospolitej Polskiej*”. Zostały w nim przeanalizowane pojęcie bezpieczeństwa wewnętrznego i jego miejsce w strukturze bezpieczeństwa narodowego RP, struktura instytucjonalna bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce, zadania wybranych instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce (Straży Granicznej, Policji i straży pożarnych), a także funkcjonowanie samorządów terytorialnych w zakresie bezpieczeństwa uchodźców. Rozdział trzeci jest poświęcony regulacjom prawnym dotyczącym uchodźstwa. Doktorantka analizuje w nim zarówno regulacje prawnomiędzynarodowe, jak też przepisy prawa polskiego. W odniesieniu do regulacji krajowych, Autorka zwraca uwagę na strukturę systemu pomocy uchodźcom oraz na postępowanie o nadanie statusu uchodźcy w Polsce. Podjęła także analizę działalności jednostek samorządu terytorialnego w systemie pomocy uchodźcom oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz uchodźców. W rozdziale czwartym pt. „*Wieloaspektowe ujęcie bezpieczeństwa*” Autorka analizuje szeroko pojętą problematykę dotyczącą pojęcia bezpieczeństwa. Z jednej strony, podjęto analizę prawno-organizacyjnego aspektu bezpieczeństwa. Z drugiej zaś, zbadano wielowymiarowe podejście do bezpieczeństwa wewnętrznego. W rozdziale piątym pt. „*Teoretyczne i praktyczne aspekty*

zagrożeń” Doktorantka dokonała ich analizy w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego oraz analizy ryzyka zagrożeń w ośrodkach dla cudzoziemców. W tym drugim aspekcie Autorka zbadała zagadnienie podatności cudzoziemców na zagrożenia oraz prawdopodobieństwo i skutki ich wystąpienia. Rozdział szósty zawiera analizę bezpośrednich i pośrednich determinantów bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Doktorantka wykorzystała w tym rozdziale badania własne i na ich podstawie podjęła próbę identyfikacji czynników determinujących poczucie bezpieczeństwa uchodźców oraz próbę analizy wpływu bezpieczeństwa osobistego uchodźców na bezpieczeństwo wewnętrzne RP.

Powyższą konstrukcję rozprawy doktorskiej należy uznać za prawidłową. Doktorantka konsekwentnie odzwierciedliła w treści rozprawy jej tytuł – *„Bezpieczeństwo osobiste uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa”*. Każdemu z elementów składowych tytułu rozprawy doktorskiej poświęcono osobny rozdział, co sprawia, iż wywody Autorki zostały przedstawione w sposób spójny, logiczny i przemyślany. Aneks do rozprawy, będący spełnieniem oczekiwań drugiego z recenzentów, wyrażonych w formule określonej w § 6 ust. 6 ww. rozporządzenia, wpisuje się dobrze – co do *meritum* - w tę konstrukcję, choć oczywiście przy ewentualnej publikacji niezbędne będzie skompilowanie rozprawy głównej i tego dodatkowego elementu.

Prosta, a zarazem wypełniona treścią, struktura rozprawy doktorskiej odzwierciedla umiejętności Doktorantki w dokonaniu precyzyjnej i właściwej analizy źródeł. Autorka bardzo szeroko i kompetentnie wykorzystała materiały źródłowe, przede wszystkim liczne akty prawne i dokumenty międzynarodowe, krajowe akty prawne, badania własne oraz literaturę przedmiotu i liczne opracowania. Ten bogaty materiał badawczy został dobrze wykorzystany.

2.2 Merytoryczna ocena problemu badawczego

Wartość merytoryczną rozprawy doktorskiej mgr Ewy Stępień należy ocenić wysoko. Podjęte przez Doktorantkę rozważania na temat bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie RP w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa nie ogranicza się wyłącznie do analizy literatury przedmiotu i obowiązujących w tym zakresie aktów prawnych. Autorka wykracza poza te obszary,

starając się także zbadać problematykę od strony praktycznej, czego przejawem są badania własne Doktorantki, podjęte w formie ankiety. Ten element stanowi próbę nadania badanemu problemowi także interdyscyplinarnego waloru. Jest to pewną zaletą pracy.

Przedmiotem badań recenzowanej rozprawy doktorskiej jest, jak wskazuje sama Autorka, „weryfikacja czynników negatywnie wpływających na stan poczucia bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, a także wykazanie czy a jeżeli tak, to w jakim stopniu, powyższe przekłada się na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa” (Aneks, s. 6). Z kolei celem badań jest „jest określenie rodzaju i zakresu czynników mających bezpośredni, jak i pośredni wpływ na poczucie bezpieczeństwa osobistego wśród uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie RP oraz wpływ wskazanych czynników na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa” (*ibidem*).

Doktorantka wskazuje, że główny problem badawczy sprowadza się do odpowiedzi na pytania: (1) Czy istnieją, a jeżeli tak, to jakie, czynniki determinujące poczucie utraty bezpieczeństwa osobistego wśród uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz (2) czy naruszenie lub utrata powyższego wpływa na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa? (s. 15). Problem ten zostaje ponownie wskazany w Aneksie (s. 6).

Obok głównego problemu badawczego, Autorka formułuje problemy szczegółowe, które zostały wyrażone w formie docelowej Aneksie w postaci następujących pytań: (1) co to jest bezpieczeństwo wewnętrzne w Rzeczypospolitej Polskiej?; (2) jakie są regulacje prawne dotyczące uchodźstwa?; (3) w czym się zawiera wieloaspektowe ujęcie bezpieczeństwa?; (4) jakie są teoretyczne i praktyczne aspekty zagrożeń związane z bezpieczeństwem wewnętrznym?; (5) co to są bezpośrednie i pośrednie determinanty bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej? Jak wskazuje Autorka: „Każdemu z tych problemów cząstkowych przyporządkowano jeden rozdział merytoryczny, zaś wnioski z nich płynące zawarto w sposób syntetyczny w końcowej części merytorycznej dysertacji – Zakończeniu” (Aneks, s. 7)..Dla porządku należy dodać, że Zakończenie to jest elementem wprowadzonym w Aneksie.

Doktorantka sformułowała hipotezę badawczą, zgodnie z którą „na uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oddziałują czynniki determinujące poczucie ich bezpieczeństwa osobistego, które mogą

wpływać na bezpieczeństwo wewnętrzne państwa” (Aneks, s. 7). W odniesieniu do szczegółowych problemów badawczych Autorka przyjęła hipotezy szczegółowe, które zostały w ostatecznym brzmieniu przedstawione w Aneksie: (1) bezpieczeństwo wewnętrzne w Rzeczypospolitej Polskiej jest częścią bezpieczeństwa narodowego, a jego przedmiotem jest stwarzanie zdolności społeczeństwa do skutecznego reagowania na zagrożenia w ramach terytorium państwa polskiego wywoływane przez człowieka lub przyrodę; (2) regulacje prawne dotyczące uchodźstwa są elementem prawa międzynarodowego oraz krajowego i odnoszą się do struktury systemu pomocy uchodźcom, postępowania o nadanie statusu uchodźcy w Polsce, jednostek samorządu terytorialnego w systemie pomocy uchodźcom oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz uchodźców; (3) wieloaspektowe ujęcie bezpieczeństwa w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego obejmuje prawa jednostki do ochrony wolności, a także kwestie praw człowieka i bezpieczeństwa obywateli oraz bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego; (4) teoretyczne i praktyczne aspekty zagrożeń związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym dotyczą poznawczych aspektów zagrożeń w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego, zagrożeń bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego, identyfikacji i miejscowych zagrożeń oraz analizy ryzyka zagrożeń w ośrodkach dla cudzoziemców; (5) bezpośrednimi i pośrednimi determinantami bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej jest ich poczucie bezpieczeństwa w sferze socjalnej, środowiskowej, kulturowej i akceptacji zwyczajów kraju ich pochodzenia (Aneks, s. 7-8).

W pracy wykorzystano zarówno metody empiryczne, jak i teoretyczne. Metody empiryczne zostały zastosowane w celu poznania opinii, poglądów oraz doświadczeń uchodźców przebywających na terenie ośrodków dla cudzoziemców w Polsce w zakresie bezpieczeństwa, a także zasad ich przestrzegania zarówno przez służby tam pracujące, jak i samych uchodźców oraz weryfikacja wniosków uzyskanych w toku prowadzonych badań (s. 18). Z metod teoretycznych wybrano: analizę, syntezę, porównanie oraz indukcję. Warto dodać, że oprócz sondażu diagnostycznego techniką ankiety, Autorka przeprowadziła także sondaż diagnostyczny techniką wywiadu. Wzięli w nim udział uchodźcy, którzy mieli osobistą potrzebę wyrażenia własnych emocji związanych z drogą jaką przebyli z kraju rodzimego do Polski (s. 18). Metody te zostały uzupełnione krytyczną analizą dostępnej literatury przedmiotu. Zagadnienia te zostały także doprecyzowane w Aneksie.

Merytoryczną analizę Autorka rozpoczyna – po przedstawieniu założeń metodologicznych pracy – w rozdziale drugim. Dotychczasowy rozdział pt. „*Etiologia*

zjawiska migracji” został zastąpiony nowym rozdziałem drugim pt. „*Bezpieczeństwo wewnętrzne w Rzeczypospolitej Polskiej*”. Jak już wskazałam, poddano w nim analizie pojęcie bezpieczeństwa wewnętrznego i jego miejsce w strukturze bezpieczeństwa narodowego, strukturę instytucjonalną bezpieczeństwa wewnętrznego, zadania najważniejszych z perspektywy tematu rozprawy instytucji bezpieczeństwa wewnętrznego, tj. Straży Granicznej, Policji i straży pożarnych, a także kwestie funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w zakresie bezpieczeństwa uchodźców. Rozdział ten – sformułowany w Aneksie – stanowi wartość dodaną do pierwotnego tekstu rozprawy.

W rozdziale trzecim Doktorantka podejmuje zagadnienie regulacji prawnych dotyczących zjawiska uchodźstwa. Dla dokładniejszego zbadania tej problematyki, dokonuje podziału na trzy obszary badawcze. Autorka podjęła badania w obszarze prawa międzynarodowego, regulacji prawa polskiego oraz działalności jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych działających na rzecz uchodźców. W kontekście regulacji prawnomiędzynarodowych Doktorantka zbadła akty właściwe dla systemu ONZ, takie jak Powszechna Deklaracja Praw Człowieka czy Konwencja dotycząca statusu uchodźców. W tym zakresie wspomniano również o dorobku prawnym Rady Europy oraz Unii Europejskiej. Należy zauważyć, że mimo przywoływania istotnych aktów prawnych w zakresie prawa międzynarodowego publicznego, Autorka nie poświęca zbyt wiele miejsca ich analizie, ograniczając się niekiedy wyłącznie do ich przytoczenia lub przywołania treści fragmentów poszczególnych aktów prawnych (s. 52-56). W odniesieniu do regulacji prawa polskiego, Doktorantka odwołuje się do podstawowych aktów prawnych takich jak Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej czy Ustawa o cudzoziemcach. Warto zwrócić uwagę, że poddano analizie także postępowanie o nadanie statusu uchodźcy w Polsce w oparciu o przepisy ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. W trzecim obszarze Autorka odniosła się do struktury systemu pomocy uchodźcom w Polsce. W tym ujęciu Doktorantka zbadła działalność jednostek samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych działających na rzecz uchodźców. Autorka w tej części ogranicza się do stwierdzenia, że organizacje pozarządowe działające w Polsce na rzecz uchodźców „mają ogromne znaczenie” (s. 75), jednak – w pierwszej wersji rozprawy – nie precyzuje, dlaczego tak uważa. W recenzji z dnia 29 grudnia 2020 r. wskazałam, iż w moim odczuciu warto byłoby w tym miejscu uzasadnić, dlaczego Doktorantka dochodzi do takiego – skądinąd słusznego – wniosku. Autorka skorzystała z tej okazji i – choć nie musiała tego czynić – kompetentnie uzasadniła go w Aneksie (Aneks, s. 33-34), choć oczywiście uzupełnienie to ma miejsce

w obrębie innego rozdziału, tj. tego który podlegał przeformułowaniu na wniosek drugiego Recenzenta.

W rozdziale czwartym Autorka uzupełnia dotychczasowe rozważania o wieloaspektowe ujęcie bezpieczeństwa. W tym zakresie Doktorantka zbadała prawno-organizacyjny aspekt bezpieczeństwa oraz szersze ujęcie, określone jako „wielowymiarowe podejście do bezpieczeństwa wewnętrznego”. W zakresie prawno-organizacyjnego aspektu bezpieczeństwa, Doktorantka poddała analizie prawo jednostki do ochrony wolności i praw człowieka oraz bezpieczeństwa obywateli. Należy stwierdzić, że poddanie analizie badanej problematyki z perspektywy ochrony praw jednostki stanowi rozwiązanie słuszne i wartościowe z perspektywy dalszej części rozprawy. W tym ujęciu Autorka koncentruje się wyłącznie na badaniu prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego (s. 76-79), pozostawiając poza swoją analizą inne prawa i wolności przysługujące jednostce w badanym zakresie (np. prawo do życia, zakaz tortur, prawo do słusznego procesu, prawo poszanowania życia prywatnego i rodzinnego). Poza tym, Doktorantka opiera się w tej części badań wyłącznie na Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka i Konstytucji RP, pomijając inne dokumenty międzynarodowej ochrony praw człowieka. W recenzji z dnia 29 grudnia 2020 r. wskazałam, iż warto byłoby rozważyć rozbudowanie dość zwięzłych (3 strony - s. 76-79) badań Doktorantki w tym obszarze. Warto odnotować, że w pewnym zakresie Doktorantka skorzystała z tej możliwości w dołączonym do rozprawy Aneksie, choć uczyniła to w innej części rozprawy. Odnosząc się do wielowymiarowego podejścia do bezpieczeństwa wewnętrznego, Autorka przywołuje typologie bezpieczeństwa, w sposób szeroki prezentując dotychczasowy stan przedmiotowych badań w tym obszarze. Należy to uznać za wartościowy wkład teoretyczny. Podobnie, pozytywnie należy ocenić część badań poświęconą problematyce bezpieczeństwa indywidualnego i zbiorowego.

Rozdział piąty uzupełnia dotychczasowe rozważania o analizę teoretycznych i praktycznych aspektów zagrożeń. Doktorantka w tym zakresie zbadała poznawcze aspekty zagrożeń w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego oraz dokonała analizy ryzyka zagrożeń w ośrodkach dla cudzoziemców. W odniesieniu do aspektów poznawczych zagrożeń, Autorka zapowiada podjęcie badań dotyczących zagrożeń zarówno bezpieczeństwa indywidualnego, jak i zbiorowego. Jednak wyjaśnienie tych pojęć – częściowo – następuje dopiero w kolejnym podrozdziale. W tym miejscu rozważania zdają się również urywać. Kończą się stwierdzeniem, że „obecnie, gdy społeczeństwa są wielokulturowe, istnieje potrzeba podobieństwa niektórych działań, które mogą mieć wpływ na poprawę bezpieczeństwa publicznego”. Warto byłoby

rozważyć wzbogacenie tego stwierdzenia szerszą analizą. Autorka podejmuje również badania dotyczące identyfikacji i klasyfikacji miejscowych zagrożeń. W tym ujęciu Doktorantka zwraca uwagę na rozmaite zagrożenia o charakterze indywidualnym i zbiorowym dla jednostki oraz na ich typologię. Tę część badań uzupełnia drugi wątek, który koncentruje się na analizie ryzyka zagrożeń w ośrodkach dla cudzoziemców. Jest to szczególnie wartościowe spojrzenie, ponieważ z perspektywy ochrony praw jednostki stanowią oni grupę szczególnie narażoną na wszelkiego rodzaju naruszenia, ze względu na ich sytuację uzależnienia od władzy publicznej. Autorka w tej części badań zwraca uwagę na podatność cudzoziemców na zagrożenia oraz prawdopodobieństwo i skutki wystąpienia zagrożeń. Jak już wspomniano, jest to bardzo interesująca część badań, która podkreśla ich praktyczny wymiar.

W ostatnim, szóstym rozdziale dysertacji Autorka podejmuje problematykę bezpośrednich i pośrednich determinantów bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Jest to zdecydowanie najobszerniejsza część badań. Ta – dominująca – część dysertacji obejmuje analizę ankiety, w której uczestniczyli uchodźcy przebywający na terenie 9 ośrodków dla cudzoziemców w Polsce. W tym miejscu warto zauważyć, że taka metoda badawcza zdaje się właściwa dla analizy poczucia bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Ten wątek badań został odzwierciedlony w częściach analizy własnego materiału badawczego, poświęconych identyfikacji czynników determinujących poczucie bezpieczeństwa uchodźców oraz w analizie wpływu bezpieczeństwa osobistego uchodźców na bezpieczeństwo wewnętrzne RP. Warto pamiętać, że tytułowe badania Doktorantki przewidują badania bezpieczeństwa osobistego uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Ten ostatni element został również podjęty w kontekście badań własnych Autorki. Przedstawiła Ona rekomendacje i autorską koncepcję systemowych rozwiązań w aspekcie doskonalenia procesu pomocy uchodźcom, z uwzględnieniem konieczności zachowania bezpieczeństwa wewnętrznego w Polsce.

Część merytoryczną rozprawy wieńczy „Zakończenie”, które zostało dodane do rozprawy Aneksiem. Stanowi ono podsumowanie rozprawy, które wskazuje, że potwierdziły się postawione przez Autorkę hipotezy badawcze.

Reasumując, w zakresie merytorycznym rozprawa mgr Ewy Stępień zasługuje na ocenę zdecydowanie pozytywną. Autorka precyzyjnie formułuje wnioski naukowe, z którymi na ogół należy się zgodzić, i które znajdują potwierdzenie w cytowanej literaturze i badaniach własnych.

Wszystkie uwagi, w tym sugerujące możliwość pewnych korekt, zawarte w niniejszej recenzji, mają charakter życzliwych podpowiedzi, które mogą zostać wykorzystane w przypadku opublikowania rozprawy w formie monografii, co *notabene* uważam za bardzo wskazane. Chcę przy tym podkreślić, że rozprawa cechuje się rzetelnością i skrupulatnością badawczą. Moje uwagi w niczym nie umniejszają, zatem, jej zdecydowanie pozytywnej oceny.

Jednocześnie należy podkreślić, że większość omawianych w rozprawie zagadnień nie rodzi większych wątpliwości. Warto zauważyć, że praca jest wynikiem analizy popartej literaturą oraz ankietą. Autorka sprawnie porusza się po obszarze badawczym wyznaczonym ramami tematu.

3. Ocena formalnej strony rozprawy doktorskiej

Wszystkie elementy rozprawy doktorskiej są, co do zasady, prawidłowo sporządzone pod względem formalnym. Bibliografia należy do obszernych, a jej nowe ujęcie systemowe, które znajduje odzwierciedlenie w treści Aneksu, jest tylko wartością dodaną rozprawy. Doktorantka zawarła w bibliografii sporą ilość literatury przedmiotu oraz aktów prawnych. Przypisy zostały sporządzone prawidłowo, a praca nie rodzi wątpliwości od strony formalnej. Ponadto rozprawa napisana jest w przeważającej części poprawną polszczyzną, choć Autorce zdarzają się niezgrabności językowe (np. s. 9, 10, 13, 25). Należy jednak stwierdzić, że nie mają one wpływu na rozumienie całości wyводу naukowego.

4. Konkluzja oceny rozprawy doktorskiej

Reasumując, po zapoznaniu się z poprawioną i uzupełnioną rozprawą doktorską mgr Ewy Stępień pt. *„Bezpieczeństwo osobiste uchodźców przebywających w ośrodkach dla cudzoziemców na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego państwa”*, napisanej pod opieką naukową prof. SGSP dr hab. Anny Gołębiowskiej w Instytucie

Bezpieczeństwa Wewnętrznego Szkoły Głównej Służby Pożarniczej w Warszawie, stwierdzam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydatki w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie: nauki o bezpieczeństwie, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Oznacza to, iż rozprawa ta spełnia wszelkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim, określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789), który to przepis jest stosowany w odniesieniu do niniejszego przewodu doktorskiego na mocy dyspozycji art. 179 ust. 1 i 3 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Tym samym rozprawa ta może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w przewodzie doktorskim, w tym do nadania stopnia naukowego doktora nauk społecznych w dyscyplinie: nauki o bezpieczeństwie. Wobec powyższego rekomenduję dopuszczenie mgr Ewy Stępień do publicznej obrony rozprawy doktorskiej. Podtrzymuję uwagi sformułowane w mojej pierwszej recenzji z dnia 29 grudnia 2020 r., w tym jej pozytywną konkluzję.

